

DUNĂREA MEHEDINȚEANĂ ÎN SECOLELE X - XIII

Gabriel Crăciunescu

În județul Mehedinți, malul stâng al Dunării este destul de înalt în sectorul Batoși – Tismana, este flancat de terase joase așa cum se întâmplă pe sectoarele Balta Verde Salcia, sau este mărginit de maluri modeste ca înălțime, precum în sectorul Crivina – Țigănași.

Prin crearea Lacului de acumulare Porțile de Fier II, nivelul pânzei de apă s-a ridicat mult iar malurile de nisip sau pietriș, au avut serios de suferit. Urmarea a fost aceea că o mare parte din siturile existente au fost distruse și o dată cu ele au fost pierdute informațiile pe care le cuprindeau.

Cercetările arheologice de suprafață au relevat faptul că toate aceste maluri au fost locuite intens în sec. X-XIII d. Chr. Lipsa unor cercetări sistematice nu ne permite să cunoaștem detalii ale vieții cotidiene din această perioadă a istoriei noastre. Astăzi intuim ceea ce am pierdut datorită acțiunii distructive a apelor lacului de acumulare Porțile de Fier II, dar nu mai putem cunoaște care este valoarea acestor pierderi.

Dacă ne referim strict la sec. X-XIII d. Chr., arheologii au constatat existența unor locuri din această perioadă în multe localități situate pe malul Dunării. Amintim doar câteva dintre acestea: Hinova, Ostrovul Corbului, Tismana, Crivina, Izvorul Frumos, Ostrovul Mare, Izvoarele, Gruia, Gârla Mare, Pristol, Salcia¹. În afara acestora, sunt destul de multe situri cu locuri din această perioadă, situate în interiorul județului, departe de malul Dunării. O mare parte din așezările și necropolele acestei perioade, situate pe malul Dunării, au fost distruse, așa cum spuneam, total sau parțial. În acest sens amintim faptul că la Tismana, jud. Mehedinți, există o terasă înaltă de circa 20 m, față de nivelul Dunării. Pe această terasă s-a aflat o așezare din feudalismul timpuriu, iar în prelungirea acesteia, către uscat, o necropolă de inhumație din feudalismul dezvoltat. În ultimii 30 de ani Dunărea a erodat constant malul care, în această zonă este format din depuneri de nisip și pietriș. În felul acesta au fost distruse atât necropola cât și așezarea. În timpul cercetărilor arheologice desfășurate la Tismana în anul 2007, am putut să mai salvăm fragmente de locuințe din feudalismul timpuriu. Necropolele le corespund mari așezări care ne permit să ne formăm o idee despre mărimea

și importanța comunităților locale în secolele amintite. Consecințele activității omului din ultimii 25-30 de ani au făcut ca unele din necropolele cunoscute nouă să fie aproape complet distruse. În această situație se află necropolele de la Crivina și Ostrovul Mare. Cercetările de la Crivina au demonstrat că din așezarea și necropola secolelor XII-XIII nu a mai rămas decât o mică parte, cea situată către interiorul teritoriului, restul a fost distrus de apa lacului de acumulare Porțile de Fier II. De-a lungul anilor am vizitat în numeroase rânduri situl de la Crivina și de fiecare dată am constatat erodări ale malului și distrugerii ale necropolelor de înhumare și incinerare care sunt suprapuse. Cu ocazia acestor vizite, au fost recuperate artefacte din această necropolă² precum și diferite piese ceramice aparținând unor morminte Gârla Mare. Cercetările sistematice desfășurate aici în anul 2008 au permis identificarea unor morminte Gârla Mare³ și a altora din feudalismul timpuriu⁴. În timpul șantierului arheologic din această localitate, a fost descoperită întâmplător o brățară⁵ lucrată din bronz. Mormintele Gârla Mare din această localitate sunt printre puținele care păstrează oase de animale, resturi ale unor ofrande⁶.

O situație asemănătoare înregistrăm și în privința așezărilor care, de regulă, se aflau plasate chiar pe malul Dunării. Prin observații personale, de-a lungul anilor și prin comparații cu hărțile existente, putem afirma că malul românesc a fost erodat, în unele sectoare, cu 50-100 m. La Izvorul Frumos, com. Burila Mare, în 1982 se puteau observa în malul Dunării, cuptoarele arse la roșu ale unor locuințe de sec. XIII, asemănătoare cu cele cercetate de noi la Ostrovul Mare⁷. Ele nu au mai putut fi cercetate după ridicarea nivelului Dunării în urma barării acesteia la Ostrovul Mare. Anterior, în sec. XIV, o dată cu creșterea nivelului râurilor interioare și a Dunării, a fost afectată pentru prima dată și într-o măsură apreciabilă, integritatea locurilor situate pe malul apei.

Din documentele existente precum și din cercetările efectuate, rezultă că această zonă, intens locuită în sec. X-XIII, prezenta interes pentru statele cu interese politice în această parte a Europei.

Atenția noastră s-a îndreptat, în cadrul cercetărilor, asupra insulei Ostrovul Mare⁸. Aici au fost făcute descoperiri sistematice și întâmplătoare care sugerează faptul că insula adăpostea trei comunități umane în același timp: una⁹ la km fluvial 864,5, alta la km fluvial 870 și ultima la km 875, aceasta fiind singura care a beneficiat de cercetări arheologice sistematice. Cercetările lui Al. Bărcăcilă din perioada interbelică, în zona km fluvial 870, au dus la descoperirea de numeroase monede bizantine care se datează între 1205-1295 d. Chr. Această insulă, lungă de 17 km și lată de circa 4 km, a avut un rol destul de important în acea perioadă, lucru datorat densității de locuire cât și poziției strategice care o apăra de intervenții inoportune imediate. Așezarea cercetată de noi se situa într-o zonă care pornea din imediata vecinătate a apei și urca pe malul puțin mai înalt către interior. În total au fost cercetate opt locuințe. Acestea aveau formă

rectangulară cu una sau două încăperi, iar lângă fiecare se afla un cuptor legat de locuință printr-un coridor de acces, nu prea lung. Toate locuințele erau acoperite cu iarbă sau trestie, lucru dedus din cantitatea de cenușă descoperită pe toată suprafața unora dintre ele. În una din locuințe au fost descoperite două monede: una provenea de la împăratul bizantin Mihail VIII (1259-1282) iar cealaltă de la Ioan Asan II (1218-1241).

Necropola se afla către interior față de așezare, pe o dună de nisip și a fost deranjată pe laturile de nord și sud de cazematele lucrate de statul român pe toată granița cu Iugoslavia. Dimensiunile necropolei trebuie să fi fost de 100x70 m. Pentru cercetarea acesteia am trasat două secțiuni în cruce care se intersectau pe centrul movilei. Adâncimea la care erau depuși defuncții varia între 0,25 și 1 m, dar trebuie să ținem seama de acțiunea vântului care a plimbat nisipul de-a lungul timpului. Mormintele erau orientate E-V cu ușoare devieri datorate înmormântărilor din timpul iernii când poziția Soarelui este puțin modificată. Morții erau orientați E-V cu capul la vest și brațele pe piept sau abdomen. Au fost cercetate un număr de 42 morminte așezate în șiruri de la nord la sud. Am constatat și suprapuneri parțiale de morminte datorate pierderii urnei lor în timp. Astfel, mormântul 33 era suprapus de mormântul 34 care și el era suprapus de mormântul 35 asupra căruia s-a găsit o monedă de la Andronic II (1282-1295). În felul acesta putem considera că necropola are începuturile în perioada de debut a sec. XIII. În afara câtorva monede, asupra scheletelor nu s-au găsit obiecte de inventar. Singura excepție este constituită de mormântul nr. 3 la care s-a descoperit o diademă așezată pe fruntea decedatei și alcătuită din șapte plăcuțe din argint, probabil aurit. Defuncta provenea dintr-o familie ceva mai înstărită sau chiar a conducătorului politico-administrativ al așezării. O plăcuță asemănătoare a fost descoperită prin cercetări de teren și în necropola de la Tismana, com. Devesci, necropolă actualmente distrusă prin erodarea malurilor Dunării.

La nici unul dintre morminte nu s-a găsit urma de coșciug. Dintre cele 42 de morminte, 14 sunt de copii, situație care ne îndreptățește să considerăm că mortalitatea infantilă era relativ redusă, față de perioadele anterioare.

O problemă deosebită se înregistrează la mormântul nr. 22. Defunctul de aici a fost înmormântat stând în capul oaselor pe o banchetă de nisip. Asupra acestuia s-a găsit o monedă bizantină schifată, de la împăratul Andronic II (1282-1295). Din ceea ce cunoaștem până acum, înmormântarea în poziția stând în capul oaselor este rezervată doar arhierilor. Prezența episcopului în așezare ne sugerează importanța acesteia în cadrul epocii și al desfășurării evenimentelor politice și cultural-religioase. Moneda bizantină descoperită nu lasă dubii asupra faptului că arhierul nu ar fi ortodox. Întrebarea care se pune este legată de prezența unui episcop la Ostrovul Mare la sfârșitul sec al XIII-lea.

Zona Dunării, din care face parte și Ostrovul Mare, a fost până în acel moment, de obediență bizantină. După 1241 Cavalerii Ioaniți au venit în zonă

și au început lucrări de fortificare a cetății Severinului. Intrarea în stăpânirea maghiară a cetății Severinului puna în mare primejdie ortodoxia locală. Stăpânirea zonei de către Cavalerii Ioaniți, avea drept scop securizarea graniței regatului maghiar, dar viza și bogățiile acesteia. Diploma Cavalerilor Ioaniți din 2 iunie 1247 menționează: „... îi dăm lui (magistrului Rembald) și prin dânsul numitei case întreaga țară a Severinului împreună cu munții ce țin de ea și cu toate celelalte ce atârnă de ea”¹⁰ Ioaniții mai primeau „... și pescăriile care sunt acum în ființă sau care se vor face de către dânșii, care toate vrem să se oprească în întregime în folosul fraților acestora afară de pescăriile de la Dunăre și iazurile de la Celeiu pe care le păstrăm împreună și pe seama noastră și a lor”¹¹. După cum rezultă din text, importanța malurilor Dunării era foarte mare, deoarece aducea venituri importante vistieriei regale maghiare precum și Cavalerilor Ioaniți. În aceste condiții cei interesați făceau tot posibilul să își întărească stăpânirea aici, inclusiv prin catolicizarea zonei. În aceste condiții, prezența unor călugări sau episcopi, chiar dintre cei itineranți, sau a altor emisari ai curții bizantine, era explicabilă și chiar obligatorie.

Din necropola de la Ostrovul Mare, pe care o estimăm a fi cuprins câteva sute de morminte, nu a mai rămas aproape nimic în acest moment. Apele lacului Porțile de Fier II au început erodarea necropolei din partea de vest și au ajuns aproape către marginea de est a acesteia.

În concluzie, cercetările de salvare întreprinse înainte de începerea construcției hidrocentralei Porțile de Fier II au salvat ceea ce se afla pe malul Dunării în acel moment. Lipsa unor lucrări de consolidare a malurilor a determinat o eroziune a acestora care a dus la distrugerea a numeroase situri arheologice, care se adaugă unora distruse de constructorii hidrocentralei. În acest sens amintim o mare necropolă situată la km fluvial 865,5 care a fost distrusă de lama buldozerelor ce au îndepărtat stratul de pământ pentru a ajunge la pietrișul necesar lucrărilor. Privind mulțimea fragmentelor de vase distruse, aveam impresia că acele persoane, decedate în sec. VI-V a Chr. au mai murit încă o dată.

Note

1. G. Crăciunescu, *Descoperiri din feudalismul timpuriu în județul Mehedinți*, în Drobeta, XVI, 2004, p. 50-87
2. *Ibidem*, Pl. VII
3. G. Crăciunescu, Oana Neagoe, *Două morminte de incinerare de la Crivina, jud. Mehedinți*, în Drobeta, XVIII, 2008, p. 87-96
4. M. Neagoe, C. Manea, *Cercetările arheologice preventive de la Crivina, județul Mehedinți. Campania 2008*, în Drobeta, XVIII, 2008, p.113-122
5. Oana Neagoe, *O brățară plurispiralică din bronz, descoperită la Crivina, județul Mehedinți*, în Drobeta, XVIII, 2008, 97-102
6. Georgeta El Susi, *Ofrande animale descoperite în morminte Gârla Mare de la Crivina (județul Mehedinți). Campania 2008*, Drobeta, XVIII, 2008, p. 85-86

7. Vasile Boroneanț, Gabriel Crăciunescu, *Așezarea și necropola din secolele XIII-XIV de la Ostrovul Mare, Km 875*, în Drobeta, VI, 1985, p. 119-134
8. V. Boroneanț, G. Crăciunescu, *op. cit.*
9. I. Stîngă, *Cercetări arheologice în insula Ostrovu-Mare Porțile de Fier II-comuna Gogoșu-Mehedinți*, Drobeta, IV, 1980, p. 123 (117-124)
10. *Documente privind istoria României, veac. XIII, XIV, XV.B. Țara Românească (1247-1500)* Ed. Academiei RPR, 1953, p. 1-5
11. Idem

BIBLIOGRAFIE

BORONEANȚ,
CRĂCIUNESCU	1985	V. Boroneanț, G. Crăciunescu,	<i>Așezarea și necropola din secolele XIII XIV de la Ostrovul Mare, Km 875</i> , în Drobeta, VI, 1985, p. 119-134
CRĂCIUNESCU	2004	G. Crăciunescu,	<i>Descoperiri din feudalismul timpuriu în județul Mehedinți</i> , în Drobeta, XVI, 2004, p. 50-87
CRĂCIUNESCU
NEAGOE	2008	G. Crăciunescu, Oana Neagoe,	<i>Două morminte de incinerare de la Crivina, jud. Mehedinți</i> , în Drobeta, XVIII, 2008, p. 87-96
* * *	1953		<i>Documente privind istoria României, veac. XIII, XIV, XV.B. Țara Românească (1247-1500)</i> Ed. Academiei RPR, 1953, p. 1-5
EL SUSI	2008	Georgeta El Susi,	<i>Ofrande animale descoperite în morminte Gârla Mare de la Crivina (județul Mehedinți). Campania 2008</i> , Drobeta, XVIII, 2008, p. 85-86
NEAGOE, MANEA	2008	M. Neagoe, C. Manea,	<i>Cercetări arheologice preventive de la Crivina, județul Mehedinți. Campania 2008</i> , în Drobeta, XVIII, 2008, p.113-122
NEAGOE	2008	Oana Neagoe,	<i>O brățară plurispiralică din bronz, descoperită la Crivina, județul Mehedinți</i> , în Drobeta, XVIII, 2008, p. 97-102
STÎNGĂ	1980	I. Stîngă,	<i>Cercetări arheologice în insula Ostrovu-Mare Porțile de Fier II-comuna Gogoșu-Mehedinți</i> , Drobeta, IV, 1980, p. 117-124